

**ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІТЕХНІЧНИХ ВНЗ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ:
ЧИННИКИ ТА ЕТАПИ**

У статті розглянуто чинники, які визначали вектор діяльності вітчизняних політехнічних вишів у другій половині ХХ століття, зокрема, економічні, політико-правові, культурно-освітні, науково-технічні, академічні, історичні. Виокремлено чотири етапи діяльності політехнічних ВНЗ в Україні, серед яких: відновлювальний, промислово-інтеграційний, розбудовчий, університетський. Досліджено структурні зміни у політехніках протягом означеного періоду, які відбувались завдяки відкриттю нових кафедр, факультетів, філіалів та отриманню інститутами статусу технічних університетів.

Ключові слова: політехнічний інститут, спеціальність, факультети, кафедри, філіал, інженери, технічний університет.

Постановка проблеми. Реформування вищої освіти в Україні з метою інтеграції в європейський освітній простір неможливе без збереження кращих традицій національної системи підготовки інженерів. Вища технічна освіта України накопичила вагомий історичний досвід, багатогранний аналіз якого, сприятиме передбаченню тенденцій і перспектив її подальшого розвитку. Вивчення діяльності політехнічних вишів України у другій половині ХХ століття дасть змогу запобігти прорахункам у ході реформаційних процесів та знайти ефективні способи удосконалення підготовки інженерів сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні положення професійної освіти вивчали С. Батишев, В. Беспалько, В. Сидоренко, В. Ледньов, І. Лікарчук, Н. Ничкало, Є. Ткаченко та ін. Відомості про становлення й розвиток вітчизняних навчальних закладів з підготовки спеціалістів технічного профілю висвітлено у монографіях В. Онопрієнка та Т. Щербань, Є. Степанович, В. Янкового, М. Згуровського, Д. Зеркалова, І. Федосової. Дослідження сутності та розвитку вищої технічної освіти здійснювали І. Анопов, В. Бутенко, А. Трус, А. Ворох, О. Криштановська, О. Романовський, Л. Товажнянський, С. Ховрич, В. Хотенко та ін.

Мета статті – висвітлити етапи розвитку політехнічних ВНЗ України у другій половині ХХ століття. Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**: проаналізувати чинники, які визначали вектор діяльності політехнічних ВНЗ України у 1950 – 90-х роках, та виокремити етапи розвитку вишів протягом означеного періоду.

Для досягнення мети використано наступні **методи**: історико-генетичний, порівняльно-зіставний, систематизації, класифікації та узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Вектор діяльності політехнічних вишів у другій половині ХХ століття визначали наступні чинники: *економічні* – активна відбудова народного господарства країни після Великої Вітчизняної війни, швидкі темпи розвитку промислового виробництва під впливом упровадження досягнень науки й техніки, гостра економічна необхідність у кваліфікованих інженерних кадрах; *політико-правові* – удосконалення нормативно-правового поля діяльності політехнічних вишів у державі, розробка інструктивних матеріалів щодо діяльності ВНЗ інженерного профілю у другій половині ХХ ст.; *культурно-освітні* – формування у суспільстві престижу інженерних спеціальностей, підвищення рівня загальнонаукової та загальнотехнічної підготовки фахівців, збільшення відсотку працівників промисловості з вищою освітою, зростання питомої ваги наукових досліджень у ВНЗ, покращення науково-методичної кваліфікації викладачів; *науково-технічні* – фінансування державою науково-дослідних, проектно-конструкторських та інженерно-технічних розробок, співпраця вишів з науковими установами та підприємствами, створення при ВНЗ проблемних лабораторій, зростання обсягів госпдоговірних робіт, продукування нових технологій для потреб промисловості; *академічні* – удосконалення організаційної структури політехнік, ускладнення змісту, форм і методів навчання в системі вищої інженерно-технічної освіти, послідовне зміцнення матеріально-технічної бази; *історичні* – вплив історичних подій на розвиток освіти.

Після закінчення Великої Вітчизняної війни постало питання відновлення життя країни. У серпні 1946 р. Верховна Рада УРСР прийняла Закон про п'ятирічний план відбудови та розвитку народного господарства республіки. Він зокрема, передбачав і відродження вищої школи.

Перший етап (1950 – 1957 рр.). У 1954/1955 навчальному році відбудовчі роботи на всіх об'єктах Київського політехнічного інституту завершилися. З 1955 р. до складу КПІ увійшли інститути технології силікатів і кіноінженерів, на базі яких відповідно були створені факультети хімічного машинобудування та кіноінженерний (нині факультет електроніки). Протягом 1946 – 1960 рр. КПІ випустив 15243 фахівців, що у сім разів більше порівняно з чисельністю випускників за увесь дореволюційний період [1: 109].

З 1949/50 н. р. почався новий період у житті ще одного з найбільших політехнічних інститутів. 7 вересня 1949 р. Рада Міністрів СРСР ухвалила рішення про відбудову Харківського політехнічного інституту. ХПІ відновлювався на основі об'єднання інститутів, які входили в нього до 1930 р. на правах машинобудівного, хіміко-технологічного та електротехнічного факультетів, а також інституту інженерів цементної промисловості. До січня 1950 р. ХПІ був остаточно відновлений і скоро став одним із найбільших ВНЗ країни. У 1949/50 н. р. у ньому навчалось 4,5 тис. студентів (4328 – на денному відділенні і 184 – на вечірньому). У знов сформованому інституті було відкрито 10 факультетів: металургійний, машинобудівний, інженерно-фізичний, автотракторний (з березня 1954 р. – факультет тракторного та сільськогосподарського машинобудування), технології неорганічних речовин, технології органічних речовин, технології силікатів, радіотехнічний, енергомашинобудівний та електротехнічний, який на початку 1951/52 н. р. був поділений на два факультети – електромашинобудівний і електроенергетичний. 57 кафедр ХПІ готували інженерів із 32 спеціальностей [2: 179].

У перші повоєнні роки в умовах відновлення та реконструкції промислових підприємств Донбасу на багатьох із них не вистачало інженерних кадрів. Станом на 1956–1957 н. р. у Донецькому індустріальному інституті підготовка інженерів проводилася за 23 спеціальностями. У виші навчалось 8355 студентів, з них 3705 – на денному відділенні. Щорічно зростав випуск молодих фахівців: якщо у 1954 р. випуск інженерів складав 937 осіб, то у 1960 р. було випущено майже 1300 осіб [3: 94].

50-ті роки позначені прискореним кількісним і якісним розвитком Львівської політехніки. У зв'язку з розширенням підготовки кадрів для нових галузей науки і техніки відбувалися зміни в структурі інституту. У 1950 – 51 н. р. відкрито факультет технології цементу. Нафтовий факультет поділено на три: гірничопромисловий, геологорозвідувальний і нафтовий. У 1952 р. відкрито радіотехнічний факультет, з 1954 р. механічний факультет був поділений на два – теплоенергетичний і механічний. У 1956 р. електротехнічний перейменовано в енергетичний; у 1959 р. геологорозвідувальний факультет реорганізовано в геодезичний [4: 33].

Швидкими темпами у післявоєнні роки збільшував підготовку інженерів Одеський політехнічний інститут. Якщо в 1945 р. ОПІ випустив 31 фахівця з вищою технічною освітою, то в 1955 р. було підготовлено 386, в 1956 р. – 312, а в 1957 р. – 341 фахівець. Починаючи з 1955 р. політехнічний інститут став готувати інженерні кадри як на денному, так і на вечірньому відділеннях [5: 154].

Другий етап (1958 – 1965 рр.). Здійснення семирічного плану 1959 – 1965 рр. у країні дозволило зробити великий поштовх у створенні матеріально-технічної бази держави. Особлива роль належала тут науково-технічному прогресу, головними рисами якого були: комплексна механізація і автоматизація виробничих процесів, електрифікація всієї країни, хімізація виробництва, широке впровадження нових джерел енергії.

17 квітня 1958 р. Верховна Рада УРСР прийняла "Закон про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР". Наближення вищої школи до життя вимагало, передусім, прийому до вишів людей із виробничим стажем, трудовими навичками. Передбачалося, що розвиток вищої школи ширше буде йти, насамперед, по лінії вечірнього і заочного навчання, тому що ця форма освіти надавала ширші можливості поєднувати теоретичне навчання з практичною роботою. У 1955 р. були відкриті заочні відділення у наступних вишах країни: Харківському, Одеському та Львівському політехнічних інститутах [6: 16]. У 1953 р. відкривається заочний факультет КПІ [7: 130]. Загалом було заплановано збільшити до 1960 р. порівняно з 1953 р. кількість студентів у системі заочної та вечірньої вищої освіти вдвічі, а по технічним і сільськогосподарським спеціальностям – не менше ніж в три рази [8: 140].

На початку 60-х років у КПІ працювало 13 факультетів, функціонували три його філіали: у Вінниці, Житомирі, Чернігові. Підготовка інженерів на всіх факультетах здійснювалась за 57 спеціальностями, в тому числі новими: кібернетика систем, хімічне машино- і приладобудування, механічне устаткування підприємств, будівельне матеріалознавство і виробництво конструкцій, машини і технологія переробки полімерних матеріалів, електрометричні установки та ін. [9: 109].

У 1959 – 1965 рр. у ХПІ з'явилися кафедри математичних і лічильно-розв'язувальних приладів та обладнання, промислової електроніки, хімічної технології пластичних мас, техніки безпеки та протипожежної техніки, автоматизованого управління рухом, електроізоляційної та кабельної техніки та ін. Проводилася значна робота по створенню філіалів політехнічного інституту в багатьох містах України. У 1959 р. на базі Лисичанського та Рубіжанського хімкомбінатів відкривається Рубіжанський філіал інституту з загальнотехнічним факультетом у Сіверськонецьку. Ворошиловградський філіал ХПІ у 1960 р. стає самостійним інститутом [2: 182].

19 травня 1960 р. Донецький індустріальний інститут був перейменований у політехнічний. На той час в інституті навчалось понад 8,5 тис. студентів, які отримували підготовку за 16 спеціальностями. У 60-ті роки в інституті утворилося більше 30 нових кафедр. Серед них такі: кафедра автоматики і телемеханіки; експлуатація електростанцій, мереж і систем; ТОЕ й електричних машин; технології машинобудування; технології і техніки розвідки родовищ корисних копалин; хімічної технології неорганічних речовин і багато ін. У 1960 р. Донецьким індустріальним інститутом розроблялося 86 держбюджетних тем, у їх виконанні брало участь 30 спеціальних і загальноінженерних кафедр [3: 96].

Збільшення кількості студентів заочників позначилося на розширенні мережі структурних підрозділів ЛПІ. У 1959 р. загальнотехнічний факультет інституту організовано у місті Дрогобичі. Наступного року такі ж факультети відкрито у Тернополі та Івано-Франківську [4: 33]. З метою поліпшення підготовки спеціалістів у нафтовій промисловості, наближення її до навчально-виробничої бази, у 1963 р. Івано-Франківський загальнотехнічний факультет реорганізовано у філіал інституту з факультетом нафтової і газової промисловості, а в 1967 р. на базі цього філіалу відкрито окремий Івано-Франківський інститут нафти і газу [4: 35].

Станом на 1965 р. Одеський політехнічний інститут випускав інженерів по 26 спеціальностям. До 1963 р. у виші налічувалося шість факультетів: механічний, теплоенергетичний, електротехнічний, хіміко-технологічний, факультет радіоелектроніки, загальнотехнічний факультет. Якщо у 1959/60 н. р. році в інституті навчалася 4276 студентів (з них на денному відділенні – 2402, на вечірньому – 687 і заочному – 1187), то в 1964/65 н. р. цей показник виглядав вже наступним чином: всього навчалася студентів – 7495 чол., з них на денному відділенні – 4195 чол., на вечірньому – 1601 і на заочному – 1699 [5: 186].

У вересні 1956 р. Міністерство вищої освіти УРСР за погодженням з ЦК КП України підняло перед Міністерством вищої освіти СРСР клопотання про організацію в місті Харкові Українського заочного політехнічного інституту. 1 вересня 1958 р. новий політехнічний ВНЗ розпочав свою роботу. Всі діючі на території Української РСР філіали і навчально-консультаційні пункти, а також контингенти студентів-заочників стаціонарних ВНЗ, які проживали поза місцем їх розташування, передавалися УЗПІ. Була створена широка мережа навчальних підрозділів, у тому числі загальнотехнічних факультетів (ЗТФ). Всі підрозділи створювались за регіональним принципом, тобто у містах, де була зосереджена певна галузь промисловості і найбільша кількість студентів-заочників [6: 35].

Третій етап (1966 – 1986 рр.). 14 жовтня 1966 р. була прийнята партійно-урядова постанова № 776 "Про заходи покращення підготовки спеціалістів і удосконалення вищою та середньою спеціальною освітою в країні". Документом було передбачено збільшення плану прийому по енергетичних, машинобудівних, будівельних спеціальностях, при цьому істотні переваги надавалися навчання за денною формою. Для усунення паралелізму в підготовці спеціалістів та чіткого розмежування профілів було проведено певну роботу по упорядкуванню мережі вишів та їх підрозділів.

Станом на 1968 р. на всіх формах навчання 12 факультетів КПІ налічувалося 30600 студентів. У Чернігові та Вінниці працювали філії інституту, а в Житомирі й Конотопі – загальнотехнічні факультети. На 110 кафедрах працювало понад 1500 викладачів, навчання велося за 52 спеціальностями [9: 115]. Протягом 1969 р. тривало удосконалення структури інституту: було створено нові кафедри – технічної кібернетики, хімічної технології і кераміки скла, інструментального виробництва; введено нові спеціальності: автоматизація систем управління, прикладна математика. У 1971 р. відкрили кафедри гідропневмоавтоматики і гідроприводу та прикладної математики; у 1974 – 1975 рр. – кафедри кібернетики, хіміко-технологічних процесів, теоретичної електроніки, фізики металів і електроприладобудування [9: 116].

Конкретні заходи щодо впровадження постанови № 776 було здійснено у Харківському політехнічному інституті. Відповідно до вимог документу змінюється структура інституту. У 1968 р. відбувся останній прийом, а у 1972 р. – останній випуск інженерів на радіотехнічному факультеті. Студенти та частина професорсько-викладацького складу цього факультету перейшли до Харківського інституту радіоелектроніки [2: 185]. У 70-х – на початку 80-х рр. створюються такі кафедри: у 1971 р. – колісних та гусеничних машин на факультеті транспортного машинобудування, прикладної математики на інженерно-фізичному факультеті; у 1977 р. – технічної кріофізики, у 1981 р. тут же створюється кафедра технічної кібернетики та інші. Значні зміни пройшли й у філіалах інституту. У 1966 р. Сумський ЗТФ Українського заочного політехнічного інституту реформовано у філіал ХПІ. Кіровоградський філіал у 1968 р. було реформовано в самостійний інститут с/г машинобудування, а Рубіжанський у 1973 р. передано у підпорядкування Ворошиловградського машинобудівного інституту [2: 186]. У 1984 р. обсяг наукових досліджень, виконаних ученими ХПІ, досяг більше 20 млн. крб. Економічний ефект від втілення результатів науково-дослідної роботи складав 42, 3 млн. крб. Одержано було більше 400 авторських свідоцтв і 33 патенти. [2: 222].

На початку 70-х років ДПІ перетворився на один із найбільших центрів підготовки кваліфікованих інженерів. Чисельність студентів у 1970 р. зросла в 2,5 рази порівняно з 1960 р. і склала понад 22 тис. осіб. З них 8307 осіб навчалися на денному відділенні. На 74 кафедрах інституту здійснювалася підготовка фахівців за 30 спеціальностями [3: 97].

Зміцнювалася матеріальна база, формувалися викладацькі кадри у філіях і на ЗТФ інституту. Це дозволило в 1971 р. на базі Горлівського ЗТФ створити філію ДПІ з факультетами автомобільного транспорту й автомобільних доріг з денною і вечірньою формами навчання, ЗТФ. У 1972 р. Макіївський філіал ДПІ став самостійним ВНЗ – Макіївським інженерно-будівельним інститутом [3: 31]. ДПІ постійно зміцнював зв'язки з виробництвом. У 80-ті рр. з'явилися такі нові форми, як навчально-науково-виробничі комплекси (ННВК), філії кафедр, експериментальні ділянки і лабораторії на

підприємствах, де здійснювалися інститутські розробки. Обсяг наукових досліджень у ДПІ у 1968 – 1988 рр. збільшився у 10 разів і становив у 1988 р. 11,4 млн. крб. Неухильно зростав й економічний ефект від упровадження нових розробок: у 1968 р. – 3 млн. крб., а в 1988 р. – 86,7 млн. крб. [3: 109-110].

На початку 70-х років ЛПІ налічував 12 факультетів: енергетичний, електромеханічний, радіотехнічний, автоматики, електрофізичний, механіко-технологічний, механіко-машинобудівний, інженерно-будівельний, хіміко-технологічний, технології органічних речовин, геодезичний, інженерно-економічний, а також вечірній та заочний факультети, філіал у Тернополі, ЗТФ у Дрогобичі та Львівсько-Волинський факультет. За два десятиліття майже в п'ять разів зріс контингент студентів: з 4277 чоловік у 1950 – 51 рр. до 25699 – у 1970 – 71 рр. за всіма формами навчання [4: 35].

Кафедри Одеського політехнічного інституту в 1966 – 1967 рр. виконали 234 наукові госпдоговірні теми на замовлення 171 промислового підприємства, 47 галузевих науково-дослідних інститутів, 17 проектних організацій та 28 управлінь галузевих міністерств і відомств СРСР і УРСР [5: 113].

Четвертий етап (1987 – 1999 рр.) У 1987 р. прийнято низку урядових постанов, спрямованих на докорінну перебудову вищої школи відповідно до вимог часу і перспективного розвитку народного господарства. Серед них постанова від 13 березня 1987 р. № 326 "Про підвищення ролі вузівської науки у прискоренні науково-технічного прогресу, поліпшення якості підготовки фахівців". У 1987 р. вперше на альтернативній основі були проведені вибори ректорів Київського та Одеського політехнічних інститутів. У виборах брав участь багатотисячний колектив учених, педагогів та співробітників вишів.

Станом на 1987 р. у КПІ налічувалось 22 факультети, що, зокрема, часто призводило до паралелізму підготовки фахівців зі споріднених спеціальностей. На їхній базі було утворено 13 нових факультетів, скасовано факультети вечірнього та заочного навчання. Філіали КПІ в Чернігові і Черкасах перетворено на Чернігівський технологічний і Черкаський інженерно-технологічний інститути [9: 248]. Упродовж 1986 – 1991 рр. з'явилося 15 нових спеціальностей і спеціалізацій. Відкрилися нові факультети: інформатики і обчислювальної техніки, прикладної математики, авіаційних і космічних систем, фізико-технічний, лінгвістики, права, соціології, фізичного виховання та спорту. У 1988 р. на хіміко-технологічному факультеті КПІ введено нову спеціальність: охорона навколишнього середовища і раціональне використання природних ресурсів і засновано відповідну кафедру [9: 258]. У 1993 р. КПІ став першим вишем України, акредитованим на вищому четвертому рівні та першим отримав статус автономного навчального закладу. 8 квітня 1995 р. рішенням Президента України КПІ було надано статус Національного технічного університету [7: 301].

У 1987/1988 н. р. ХПІ готував інженерів за 13 групами спеціальностей (напрямами). Кількість спеціальностей на денній формі навчання становила 41, на вечірній – 24 і 15 – на заочній. Про масштаби підготовки інженерів у цей період свідчать, зокрема, такі дані: у 1986 р. інститут закінчили 2063 випускники за денною формою навчання (з них базовий навчальний заклад – 1777 осіб і Сумський філіал – 286 осіб), за вечірньою та заочною – відповідно 515 та 173. Всього в цьому році отримали дипломи 2751 політехніків [2: 236]. Постановою № 244 від 20 квітня 1994 р. Кабінет Міністрів України надав Харківському політехнічному інституту статус Державного політехнічного університету. У 2000 р. указом Президента України ХПІ надано статус Національного (НТУ "ХПІ") [2: 249].

Рішенням колегії МОН України від 23 липня 1993 р. Донецький політехнічний інститут був акредитований за VI рівнем акредитації, а постановою Кабінету Міністрів України у вересні 1993 р. – отримав статус державного технічного університету. 3 літа 2001 р. ДонДТУ став Донецьким національним технічним університетом (ДонНТУ) [3: 114]. У 90-ті роки в університеті розпочалася підготовка фахівців за спеціальностями: "Міжнародна економіка", "Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства", "Промислова екологія та охорона навколишнього природного середовища", "Комп'ютерні системи медичної та технічної діагностики", "Економічна кібернетика" та інші.

Згідно з наказом Міносвіти № 318 від 26 серпня 1993 р. на базі ЛПІ створено Державний університет "Львівська політехніка". У 2000 р. політехніка отримала статус національного університету. Упродовж 1993 – 1998 рр. реорганізовано два факультети (економіки та менеджменту, машинобудування та автомобільної техніки), створено 9 нових кафедр.

Постановою Кабінету Міністрів України № 646 від 13.08.1993 р. ОПІ одержав статус університету. Згідно указу Президента України у 2001 р. університету присвоєно статус Національного ВНЗ. На межі століть в університеті була відкрита підготовка за новими спеціальностями: метрологія та вимірвальна техніка; колісні та гусеничні транспортні засоби; екологія та охорона навколишнього середовища; технологія фармацевтичних препаратів; фізика ядра і елементарних частинок; нетрадиційні джерела енергії; електричний транспорт, тощо [5: 443].

Висновки: Отже, діяльність політехнічних ВНЗ України у другій половині XX ст. детермінувалася низкою чинників, серед яких: економічні (гостра економічна необхідність післявоєнного народного господарства в інженерних кадрах); політико-правові (удосконалення нормативно-правового поля діяльності політехнічних вишів); культурно-освітні (підвищення рівня підготовки фахівців, зростання

престижу інженерних спеціальностей); науково-технічні (інтеграція науки з виробництвом); академічні (оптимізація організаційної структури ВНЗ); історичні (вплив історичних подій на розвиток освіти).

З огляду на історичні події, суспільно-політичні перетворення, зміни в організації, структурі й матеріально-технічній базі можна виокремити чотири етапи розвитку політехнічних вишів України в 1950 – 1990 - х роках: I відновлювальний етап (1945 – 1957 рр.) – відновлення народного господарства після війни, збільшення кількості студентів інженерних спеціальностей за рахунок потреби у фахівцях; II промислово-інтеграційний етап (1958 – 1965 рр.) – зміцнення зв'язку вузівської науки з виробництвом, збільшення заочної форми навчання; III розбудовчий етап (1966 – 1986 рр.) – виникнення на базі філіалів нових навчальних закладів та перетворення політехнічних ВНЗ на потужні центри підготовки інженерів з багатьох спеціальностей; IV університетський етап (1987 – 1999 рр.) – акредитація політехнічних інститутів та отримання ними статусу університетів, виникнення сучасних спеціальностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Згуровський М. З. Основні етапи розвитку Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут" / [Згуровський М. З., Ільченко М. Ю., Константинов В. О.] // Наука та наукознавство. – 1999. – № 2. – С. 106–112.
2. Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут" : історія розвитку, 1885 – 2010 / [за ред. В. І. Ніколаєнка ; Нац. техн. ун-т "Харк. політехн. ін-т"]. – Х. : НТУ, 2010. – 407 с.
3. Донецький національний технічний університет / Донец. нац. техн. ун-т ; [ред. кол. : О. А. Мінаєв (голова) та інші]. – К. : Логос Україна, 2011. – 504 с.
4. Буцко М. Державний університет "Львівська політехніка" 1844 – 1994 / Микола Ілліч Буцко, Валентина Георгіївна Кипаренко. – Львів : Вид-во Держ. ун-ту "Львівська політехніка", 1994. – 145 с.
5. История Одесского политехнического в очерках / [Ю. С. Денисов, В. И. Бондарь (авт.-сост.) ; В. П. Малахов (ред.)]. – Одесса : ОГПУ : Астро Принт, 2000. – 440 с.
6. История УИПА / [С.Ф. Артюх]. – Х. : Прапор, 2007. – 352 с.
7. КПІ. Перше століття : Істор. огляд / [авт.-упоряд. : В. І. Лиховодов та інші]. – К. : Такі справи, 2007. – 348 с.
8. Гончаров І. Н. О некоторых особенностях развития высшего образования в годы пятой пятилетки (по материалам Украины) / І. Н. Гончаров // Сборник научных работ кафедр общественных наук Харьковского политехнического института имени В. И. Ленина. – 1957. – выпуск 3, том XXIII. – С. 139–156.
9. Київський політехнічний інститут : нарис історії / [Беляков Г. Ф., Василенко Є. С., Вілков М. Ф. та інші / М. З. Згуровський та інші (гол. ред.)]. – К. : Наукова думка, 1995. – 320 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Zhurovs'kyu M. Z. Osnovni etapy rozvytku Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskyy politekhnichnyy instytut" [Main Developmental Stages of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute" Development] / [Zhurovs'kyu M. Z., Il'chenko M. Yu., Konstantynov V. O.] // Nauka ta naukoznavstvo [Science and Science Studies]. – 1999. – № 2. – S. 106–112.
2. Natsional'nyy tekhnichnyy universytet "Kharkivs'kyu politekhnichnyy instytut" : istoriya rozvytku, 1885 – 2010 [National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" : History of Development, 1885 – 2010] / [za red. V. I. Nikolayenka ; Nats. tekhn. un-t "Khark. politekhn. in-t"]. – Kh. : NTU, 2010. – 407 s.
3. Donets'kyu natsional'nyy tekhnichnyy universytet [Donetsk National Technical University] / Donets. nats. tekhn. un-t ; [red. kol. : O. A. Minayev (holova) ta inshi]. – K. : Lohos Ukraina, 2011. – 504 s.
4. Butsko M. I. Derzhavnyy universytet "Lvivs'ka politekhnika" 1844 – 1994 [State University "Lviv Polytechnics 1844 – 1994] / Mykola Illich Butsko, Valentyna Heorhiyivna Kuparenko. – L'viv: Vyd-vo Derzh. un- tu "Lvivs'ka politekhnika", 1994. – 145 s.
5. Istoriya Odesskogo politekhnicheskogo v ocherkakh [Odessa Polytechnic History in Outlines] / [Yu. S. Denisov, V. I. Bondar' (avt.-sost.), V. P. Malakhov (red.)]. – Odessa : OGPU : Astro Print, 2000. – 440 s.
6. Istoriya UIPA [Ukrainian Engineering Pedagogical Academy Development] / [S. F. Artyukh]. – Kh. : Prapor, 2007. – 352 s.
7. KPI. Pershe stolittia : Istor. ohliad [Kyiv Polytechnic Institute. The First Century : Historical Review] / [avt.-uporiad. : V. I. Lykhovodov ta inshi]. – K. : Takі spravy, 2007. – 348 s.
8. Goncharov I. N. O nekotorykh osobennostyakh razvitiya vysshego obrazovaniya v gody pyatoy pyatiletki (po materialam Ukrainy) [About some Peculiarities of Higher Education Development During the Years of the Fifth Five-Year Plan] / I. N. Goncharov // Sbornik nauchnykh rabot kafedr obschestvennykh nauk Khar'kovskogo politekhnicheskogo instituta imeni V. I. Lenina [The Collection of Scientific Works of Social Sciences Departments in Kharkov V. I. Lenin Polytechnic Institute]. – 1957. – Vypusk 3, tom XXIII. – S. 139–156.
9. Kyivskyy politekhnichnyy instytut : narys istoriyi [Kyiv Polytechnic Institute : the Essay on History] / [Byeliakov H. F., Vasylenko Ye. S., Vilkov M. F. ta inshi / M. Z. Zhurovs'kyu M. Z. ta inshi (hol. red.)]. – K. : Naukova dumka, 1995. – 320 s.

Матеріал надійшов до редакції 19.01. 2015 р.

Юхно О. И. Деятельность политехнических вузов Украины во второй половине XX века: факторы и этапы.

В статье рассмотрены факторы, которые определяли вектор деятельности отечественных политехнических вузов во второй половине XX века, в частности, экономические, политико-правовые, культурно-образовательные, научно-технические, академические, исторические. Выделены четыре этапа деятельности политехнических вузов в Украине, среди которых: восстановительный, промышленно-интеграционный, развивающий, университетский. Исследованы структурные изменения в политехниках в течение определенного периода, которые происходили благодаря открытию новых кафедр, факультетов, филиалов и получению институтами статуса технических университетов.

Ключевые слова: политехнический институт, специальность, факультеты, кафедры, филиал, инженеры, технический университет.

Yukhno O. I. The Activity of Polytechnic Higher Educational Institutions of Ukraine in the Second Half of the XX Century: Factors and Stages.

Reforming the higher education is impossible without the best traditions preservation of the national system of the engineers' training. In this context studying the experience of the specialists' training in polytechnic higher educational institutions of Ukraine in the second half of the XX century seems expedient. For the achievement of this purpose such methods are used: historical and genetic, comparative and comparative, systematization, classification and generalization. In the article the factors which have defined the vector of activity of polytechnic higher educational institutions in the second half of the XX century are considered: economic (the economic recovery after the war), political and legal (the legislation improvement), cultural and educational (the growth engineering specialties prestige), scientific and technical (the integration of science with the production), academic (the organizational structure optimization), historical (the influence of historical events on the educational development). In the article four main stages of the polytechnic higher educational institutions development in Ukraine in the 1950–1990th years are allocated: The I recovery stage (1945–1957) – the restoration of the national economy after the war and the increase in number of students due to the need of the industry for experts; the II industrial and integration stage (1958–1965) – the strengthening of the high school science relation with the production, tuition expansion by correspondence; the III developmental stage (1966–1986) – the emergence on the basis of branches of polytechnic institutes of new educational institutions and the polytechnician's transformation in the smithy of engineering shots; the IV university stage (1987–1999) – the polytechnic institutes accreditation and obtaining the status of universities by them.

Key words: polytechnic institute, specialty, faculties, chairs, branch, engineers, technical university.